

Om ungdomsfanger og recidiv

Nogle resultater fra en kriminografisk undersøgelse¹⁾

Af vidensk. ass., cand. jur. VAGN GREVE

Ungdomsfængsel er siden 1955 blevet en forholdsvis hyppigt anvendt sanktion²⁾. Baggrunden for den stedfundne udvikling har i højere grad været ideologiske og humanitære betragtninger end empiriske undersøgelser. Denne artikel skal beskrive ungdomsfangerne og deres recidivfaktorer. Man kan ikke umiddelbart bedømme ungdomsfængslernes arbejde og betydning ud fra disse oplysninger; men de er en del af det nødvendige grundlag for en stillingtagen til denne sanktionsform. Kriminalpolitisk set er det uheldigt, at recidivundersøgelser nødvendigvis må baseres på ældre årgange. Der foreligger endnu ikke nogen beskrivelse af de mulige forskelle mellem de ældre årgange og de nuværende ungdomsfanger. Der findes heller ikke nogen mulighed for at påvise virkningerne af nye og ændrede behandlingsformer. Resultaterne kan derfor ikke med tilstrækkelig sikkerhed benyttes som prognose for de for tiden indsatte.

Undersøgelsen er koncentreret om recidivfaktorerne. Ved en faktor forstås en hvilken som helst variabel, der manifesterer sig på en umiddelbart eller middelbart iagttagelig måde, og som kan beskrives kvalitativt eller kvantitativt³⁾. En recidivfaktor er en faktor, der optræder i lovmæssig sammenhæng med recidiv. Recidivfaktorer er ikke nødvendigvis almindelige kriminalitetsfaktorer. Alderen er f. eks. en kriminalitetsfaktor i den samlede danske befolkning, men behøver ikke derfor at være en recidivfaktor. Ved recidiv forstås en handling, der udløser en strafferetlig reaktion, herunder genindsættelse⁴⁾. Af praktiske grunde bygger nærværende undersøgelse udelukkende på oplysninger, der forelå ved eller umiddelbart efter indsættelsen i ungdomsfængslernes modtagelsesafdeling.

¹⁾ Artiklen er baseret på min utrykte afløsningsopgave: „137 ungdomsfængselsfanger. Nogle resultater fra en undersøgelse af recidivfaktorer.“ 1963.

²⁾ Jfr. f. eks. *B. Paludan-Müller*: „Pædagogisk terapi af sociale afvigere. Det lukkede ungdomsfængsel i Nyborg“, *Juristen* 1965, s. 49 ff.

³⁾ Jfr. *Karl O. Christiansen*: „Kriminologiens grundlag“. 1962. (Stencil).

⁴⁾ Med hensyn til tidspunktet for recidiv anvendes tidspunktet for den første registrerede strafbare handling efter prøvelsladelsen uden hensyn til, om den er blevet efterfulgt af en sanktion.

Materialet er de 137 unge mænd, der i årene 1953—54 blev indsat i ungdomsfængslet ifølge dom. Oplysningerne hidrører især fra ungdomsfængslernes meget fyldige fangechartequer. Disse indeholder bl. a. mentalundersøgelser, personundersøgelser, domsudskrifter og rapport over modtagelsesafdelingens leders besøg i fangens hjem. Recidivet blev registreret pr. 1. december 1962 i Rigsregistraturen. Tiden fra første prøveløsladelse til registrering af recidivet varierer fra ca. 9 år til ca. 5 år.

RECIDIV

Af de 137 ungdomsfanger er 49 % blevet genindsat, 60 % er blevet idømt fængsel, 10 % arbejdshus, forvaring eller særfængsel og endelig er 21 % blevet underkastet andre strafferetlige reaktioner. Kun 18 % har ikke senere været udsat for en kriminalretlig sanktion.

Tabel 1. *Recidivet.*

Genindsættelse	67	49 %
Fængsel	82	60 %
Arbejdshus	2	1 %
Forvaring/særfængsel	13	9 %
Andre sanktioner	29	21 %
Ingen senere sanktioner	25	18 %

Det er ikke muligt at konstruere et anvendeligt almindeligt recidivbegreb. Det er rimeligt at betragte genindsættelse som recidiv ved visse sammenligninger med de almindelige statsfængsler og andre institutioner. På den anden side må man erkende, at det kan være rimeligt at betragte genindsættelse som et naturligt led i ungdomsfængslets behandling. Jeg har derfor opgivet det hyppigt anvendte unuancerede recidivbegreb til fordel for en inddeling i recidivgrupper.

Recidivgruppe A omfatter de genindsatte, der ikke desuden er blevet dømt til fængsel, arbejdshus, forvaring eller særfængsel.

Recidivgruppe B består af de fanger, der både er blevet genindsat og idømt en af de under recidivgruppe A nævnte andre sanktioner.

Recidivgruppe C er de ikke-genindsatte, der er blevet dømt til en af de under recidivgruppe A nævnte andre sanktioner.

Recidivgruppe D omfatter de ikke-genindsatte, der heller ikke er blevet dømt til nogen af de under recidivgruppe A nævnte andre reaktioner.

Recidivgruppe A vil typisk rumme de mere bagatelagtige tilbagefald. Man kan intet sige om grupperne B og C's indbyrdes forhold.

Gruppe D omfatter både fanger, der ikke er registreret for senere kriminalitet, og dem der kun har fået bøde, hæfte og lignende. Til trods for betegnelsen recidivgruppe rummer gruppen altså også probander, der ikke er recidiveret. Endelig indeholder den sanktioner, der ofte betragtes som recidiv, f. eks. anbringelse på statshospital i henhold til straffelovens § 70. Denne placering er formentlig den rimeligste, idet man håber, at ungdomsfængslerens behandling kan forhindre senere alvorlige forbrydelser, men ikke at den kan forebygge sindssygdomme.

I recidivgrupperne B og C findes henholdsvis 36 % og 28 % af fangerne; recidivgruppe A udgør 13 % og recidivgruppe D 23 %⁵⁾.

Tabel 2. *Recidivgrupperne.*

Recidivgruppe A	18	13 %
Recidivgruppe B	49	36 %
Recidivgruppe C	38	28 %
Recidivgruppe D	32	23 %
I alt	137	100 %

A L D E R

Den dagældende straffelovs § 41 krævede, at unge, der idømtes ungdomsfængsel, skulle være mellem 15 og 21 år på forbrydelsens tidspunkt. I praksis anvendtes ungdomsfængsel hovedsageligt over for de 18—19 årige. Domstolene var meget tilbageholdende med at dømme personer under 18 år til ungdomsfængsel. Dette skete i reglen kun, når hørneforsorgens opdragelsesmidler blev anset for virkningsløse. De 15—17 årige er mere belastede end de ældre; de har i højere grad voldt problemer i skolen og på opdragelseshjemmet. Der ses imidlertid ingen umiddelbar sammenhæng mellem alderen og tilbagefaldet.

K R I M I N A L I T E T

Kun få af fangerne kan kriminologisk betegnes som „rene typer“⁶⁾. Langt de fleste har overtrådt flere forskellige lovbestem-

⁵⁾ Der findes ingen tilgængelig officiel opgørelse over disse årganges recidiv. Til sammenligning kan anføres, at *Beretning om Fængselsvæsenet i Danmark 1956 og 1957*, 1959, s. 130 ff., oplyser, at af de i årene 1945—48 løsladte ungdomsfanger recidiverede 42,4 % til særforanstaltninger eller fængselsstraf, og at *Beretning om Fængselsvæsenet i Danmark 1961*, 1964, s. 104, angiver, at 64,8 % af de i 1956 løsladte ungdomsfanger falder tilbage til særforanstaltning, fængsel eller genindsættelse.

⁶⁾ Jfr. *Stephan Hurwitz*: „Kriminologi“, 1951, s. 415.

melser. Selv om det samme gerningsindhold er realiseret, vil handlingerne dog hyppigt forekomme kriminologisk uensartede. Sprængning af pengeskabe og tyveri fra moderens tallerkenrække vil formentlig, uagtet begge dele bedømmes som tyveri, i mange henseender være væsensforskellige. Man må derfor i nogen grad opgive de juridiske sondringer. For at få et klart billede er der kun registreret de kvalitativt og kvantitativt *dominerende kriminalitetsarter*. En del er registreret med flere dominerende kriminalitetsarter.

Berigelsesforbrydelserne er mest fremtrædende. Indbrud i forretning er for halvdelen vedkommende en dominerende kriminalitetsart. Tyveri fra andre lettilgængelige steder end automater, arbejdspladser og lignende dominerer hos $\frac{1}{3}$.

Tabel 3. *Kriminalitetsarten.*

Brugstyveri	38	28 %
Indbrud i forretning	66	48 %
Indbrud i villa	20	15 %
Automattyveri	19	14 %
Indbrud i sommerhus	25	18 %
Arbejdspladstyveri	16	12 %
Tyveri fra andet lettilgængeligt sted	48	35 %
Rømningskriminalitet	37	27 %
Anden berigelseskriminalitet	16	12 %
Vold	9	7 %
Sexualkriminalitet (herunder homoseksuel prostitution)	5	4 %
Andet	15	11 %

De ungdomsfanger, der har begået den væsentlige kriminalitet i forbindelse med rømninger fra børnehjem eller andet, er relativt ofte i recidivgruppe B og sjældent i D.

50 % er registreret for kriminalitet før det 14. år. Det er naturligvis lidet rimeligt at sondre mellem straffebestemmelser og andre normer, når der er tale om børn; men hvis dette kriterium ikke anvendes, må man bruge for løse og subjektive skøn. De tidligt kriminelle har før ungdomsfængselsopholdet vist sig upåvirkelige af børneværnets opdragelsesmidler (lange ophold på mange institutioner, negative udtalelser fra disse, mange rømninger). Det kan derfor ikke undre, at de i ringe grad påvirkes af ungdomsfængslernes behandling, der i et vist omfang ligner opdragelsesheimenes.

De, der var 14—16 år ved den første registrerede kriminalitet, har den bedste prognose, ca. 43 % er i gruppe D. Måske er deres kriminalitet et udtryk for pubertetskonflikter.

De sent begyndte er ofte dårligt begavede, alkoholmisbrugere og har børn udenfor ægteskab. De synes at have været relativt modtagelige for behandling.

Antallet af *forhold i ungdomsfængselsagen* siger intet om den aktuelle kriminalitet, da der i sagen hyppigt er medtaget en række forhold, der tidligere er givet tiltalefrafald for. De fleste fanger har under 20 forhold; kun 6 har over 50 forhold, heraf én med over 100. De fanger, der har flest forhold, recidiverer hurtigt og hyppigt.

TILTALEFRAFALD OG FORSTRAFFE

En trediedel har ikke før dommen til ungdomsfængsel fået *tiltalefrafald*, en fjerdedel har fået ét, en femtedel to og en femtedel flere end to. Næsten alle tiltalefrafaldene er givet med hjemmel i straffelovens (nu ophævede) § 30.

De, der ikke har fået tiltalefrafald, er fortrinsvis provinsboere, der ikke har været undergivet børneværnet, men som tidligere er blevet idømt betinget eller ubetinget fængsel. Deres prognose er gunstig; de er hyppigst i recidivgruppe D.

Probander med få tiltalefrafald er begyndt med kriminalitet sent og har (derfor) ikke så hyppigt været undergivet børneforsorg; de har i stedet domme på betinget eller ubetinget fængsel. Hvis de har været på opdragelseshjem, har de været der længe. Deres arbejdsforhold er ringe (negative arbejdsgivererklæringer, hyppigt arbejdsløse). De recidiverer ofte til fængsel.

Fanger med mange tiltalefrafald er hyppigt københavnere med dårlige forhold i hjemmet (belastede fædre, forsømmelig opdragelse), i skolen (hjælpekole, negative skoleudtalelser) og til børneværnet (undergivet børneværnet på grund af egne forhold, stor interneringstæthed, mange institutionsophold, mange rømninger). De er temmelig gamle ved indsættelsen i ungdomsfængslet (19—20 år) og recidiverer hurtigt og hyppigt, især til genindsættelse.

Tabel 4. *Forstraffe.*

Uafsonet betinget frihedsstraf	35	26 %
Bøde	15	11 %
Fængsel	18	13 %
Forstraffe, i alt	58	42 %

Godt halvdelen har, som det fremgår af tabel 4, ingen *forstraffe*. De har til gengæld været i konflikt med børneværnet (tidligt kriminelle, mange delikter, fjernet fra hjemmet, stor interneringstæthed, mange rømninger, mange institutionsophold,

lang tid på institution). Deres arbejdsforhold er dårlige (kort tid på arbejdspladserne, negative arbejdsgiverbedømmelser). De recidiverer hurtigt.

De 15, der har fået bøder, har især været brugstyre. Alle 15 er faldet tilbage under en eller anden form.

B Ø R N E V Æ R N S F O R H O L D

Kun 13 % af probanderne har ikke været undergivet *børneforsorg*. 60 % har været fjernet fra hjemmet på grund af egne forhold.

Tabel 5. *Børneværnsforhold.*

Ikke under børneværnet	18	13 %
Tilsyn på gr. af egne forhold	74	54 %
Tilsyn på gr. af hjemmets forhold	11	8 %
Fjernet på gr. af egne forhold	82	60 %
Fjernet på gr. af hjemmets forhold	13	9 %

Fanger, der ikke har været under børneværnet, er begyndt sent på kriminalitet. Deres forhold i barndommen har været relativt gode (ikke i hjælpeskole, ikke skulket, normale opdragerkonstellationer); men de har mange delikter og/eller tidligere fængselsstraffe. De falder ikke så hurtigt tilbage som de andre.

De, der har haft tilsyn af børneværnet på grund af hjemmets forhold, er, som det kunne ventes, hyppigt registreret med negative hjemfaktorer (født uden for ægteskab⁷), brudt hjem, mange opdragerkonstellationer, belastede forældre, forsømmelig opdragelse). Der er gode muligheder for resocialisering.

Probander, der er fjernet på grund af egne forhold, er ofte begyndt på kriminalitet tidligt. Fanger, der har været fjernet fra hjemmet på grund af dettes forhold, kommer fra meget ringe hjem. De har ofte været på mange opdragelseshjem i lang tid. Begge grupper recidiverer hyppigt til fængsel.

I materialet er der registreret over 60 *institutioner*; langt de fleste optræder dog kun én eller to gange. De hyppigst forekommende er Bråskovgård (25), Flakkebjerg (17), Skibby (13) og Stengården (13). En trediedel af fangerne har ikke været på opdragelseshjem, og en trediedel har været på tre eller flere.

De 47 probander, der ikke har været på hjem, har kun få præsumptivt negative registreringer. Deres prognose er gunstig, recidivgrupperne A og D dominerer. Det samme gælder dem, der kun har haft få institutionsophold. De har tilpasset sig godt på hjemmene (kort tid, få rømminger, positiv vurdering).

⁷) Jfr. Lov om offentlig Forsorg, nr. 181 af 20. maj 1933, § 118.

De, der har været på flere institutioner, er børneværnets problembørn (mange rømminger med kriminalitet, lang tid på opdragelseshjemmene) fra dårlige hjem (straffede forældre, for sømmelig opdragelse, tidligt fjernet fra hjemmet). De er unge ved indsættelsen i ungdomsfængslet og recidiverer hurtigt — især til grupperne B og C.

Halvdelen af fangerne er af opdragelseshjemmet blevet bedømt negativt og kun en femtedel har fået en positiv vurdering.

Tabel 6. *Institutionens helhedsvurdering.*

Positiv vurdering	17	19 %
Negativ vurdering	48	53 %
Neutral vurdering	13	14 %
Uoplyst	12	13 %
I alt	90	99 %

De positivt vurderede er fortrinsvis i recidivgruppe C, medens de negativt bedømte især er i grupperne A og B.

Godt en trediedel har været 3 år eller derover på hjem, og en tilsvarende gruppe har været der mellem 1 og 3 år.

Tabel 7. *Tid på institutionen.*

Uoplyst og under 1 år	18	20 %
1—3 år	35	39 %
3 år eller derover	37	41 %
I alt	90	100 %

Fangens følelse af tilpasning på institutionen fremgår i nogen grad af antallet af rømminger.

Tabel 8. *Antal rømminger.*

Uoplyst eller ingen rømminger	20	22 %
1—4 rømminger	29	32 %
Over 4 rømminger	41	46 %
I alt	90	100 %

Fanger, der kun er rømt få gange, har en god prognose — fortrinsvis recidivgruppe D. Probander med mange rømminger har også på andre måder voldt børneværnet kvaler. De recidiverer hurtigt og hyppigt til gruppe B. For at udelukke tidsfaktoren er rømmingshyppigheden beregnet, som antal måneder på institutionen delt med antal rømminger. Der er for ringe spredning til, at faktoren kan anvendes.

INTERNERINGSTÆTHED

Ved internering forstås en anbringelse på en institution, der er af en sådan art, at anbringelsen hyppigt vil blive betragtet som en straf eller en strafflignende sanktion (f. eks. fængsel og opdragelseshjem). Anbringelsen skal typisk medføre en afsondring fra omverdenen. Det kræves ikke, at institutionaliseringen i det konkrete tilfælde har karakter af sanktion. Derfor medtages anbringelse på børnehjem på grund af forældrenes forhold. Det kræves heller ikke, at anbringelsen medfører en effektiv afsondring fra omverdenen, idet der f. eks. ikke er sondret mellem børnehjem, hvor undervisningen foregår på institutionen, og hjem, hvor eleverne besøger den almindelige folkeskole⁸⁾. Ved interneringstiden (it) forstås den tid, som fangen har tilbragt interneret indtil anholdelsen i anledning af den sag, der resulterede i den aktuelle dom til ungdomsfængsel⁹⁾. Ved Ft forstås tiden fra første internerings påbegyndelse til anholdelsen i ungdomsfængselssagen.

Ved interneringstæthed i relation til levetiden (IL) forstås:

$$\text{it} \cdot 100$$

Alder ved anholdelsen i ungdomsfængselssagen.

Ved interneringstæthed fra første internering (IF) forstås:

$$\text{it} \cdot 100$$

Ft

Forskellen på IL og IF¹⁰⁾ kan muligvis, omend noget forenklet, udtrykkes således: IL er et udtryk for den kumulerede institutionspåvirkning. Et stort IL viser således, at personen har fået en lang behandling. IF står i en art omvendt forhold til institutionsanbringelsernes positive resultat. Et lavt IF er m.a.o. et udtryk for, at institutionernes behandling har haft en positiv og høj effektivitet, medens et højt IF viser, at institutionerne hidtil har været lidet effektive. Det må antages, at denne tolkning forudsætter, at fangen har været institutionaliseret adskillige gange, muligvis mindst 4—5 gange.

⁸⁾ Det anvendte interneringsbegreb er videre end det af *Karl O. Christiansen* i „Kriminelle levnedsløb“, NTFS 1942, s. 11 anvendte.

⁹⁾ Jfr. *Karl O. Christiansen*: „Kriminelle levnedsløb“, NTFS 1942, s. 14 ff.

¹⁰⁾ Både IL og IF afviger fra det af *Karl O. Christiansen* anvendte interneringstæthedsbegreb, Itt, jfr. „Kriminelle levnedsløb“, NTFS 1942, s. 14 ff.

Tabel 9. *Interneringstæthed.*

<i>IL:</i>		
0	37	27 %
0—10	40	29 %
10—30	49	36 %
30—	11	8 %
I alt	137	100 %
<i>IF:</i>		
0	37	27 %
0—40	24	18 %
40—70	34	25 %
70—99	25	18 %
100—	17	12 %
I alt	137	100 %

Fanger med $IL = 0$ kommer fra gode hjem med én opdragerkonstellation og har fået gode udtalelser fra skolen. De har kun fået få tiltalefrald og har ikke begået mange lovovertrædelser. Prognosen er relativt god; mange kommer i recidivgruppe D.

Probander med store IL er svært belastede. De kommer fra ringe hjem (født uden for ægteskab, belastede mødre, mange opdragerkonstellationer). De har negative udtalelser fra skole og opdragelseshjem. De er tidligt begyndt på kriminalitet og har begået mange delikter, herunder indbrud i forretninger. De falder hurtigt og hyppigt tilbage, især til gruppe A eller fængsel.

De med store IF har ret meget kriminalitet (mange tiltalefrald, forretningsindbrud, rømningskriminalitet) og mange problemer i forholdet til børneværnet (hyppigt under børneværnet, negative vurderinger fra opdragelseshjemmene, mange rømninger). Det er hyppigt københavnere fra tilsyneladende gode hjem. De recidiverer hyppigt til recidivgruppe B.

En vurdering af IL og IF som arbejdsredskaber synes at falde ud til fordel for IL , idet denne — i hvert fald i disse aldersklasser — giver en bedre spredning af de relevante faktorer. Det er dog sandsynligt, at man ved forsøg på prædiktion eller lignende må anvende en kombination.

FAMILIEFORHOLD OG OPDRAGELSE

22 (16 %) er født uden for ægteskab. Det synes i denne forbindelse at være uden betydning.

Ved et brudt hjem forstås hjem, hvor opdragernes ægteskab er opløst ved død eller skilsmisse, eller hvor der foreligger retslig

separation, selv om denne ikke efterfølges af en faktisk, eller faktisk separation af over $\frac{1}{2}$ års varighed, når denne skyldes den ene eller begge ægtefællers ønske om at afbryde det ægteskabelige samliv. Hvis en fanges hjem er brudt mere end én gang, er alderen ved første brud anvendt.

Tabel 10. *Brudt hjem.*

Hjemmet ikke brudt	89	65 %
Hjemmet brudt, 0—8 år	21	15 %
Hjemmet brudt, 9—16 år	27	20 %
I alt	137	100 %

Probander med brudt hjem har meget ringe hjemforhold (belastede fædre, mere end to opdragerkonstellationer, forsømmelig opdragelse, negativt hjem) og har været lang tid på opdragelseshjem. Det kan dog ikke udelukkes, at de mange negative oplysninger om fædrene giver et fortegnet billede. Når man f. eks. til en personundersøgelse får oplyst, at fangens forældre er skilt eller separeret, spørger man normalt fangen og/eller hans forældre om grunden hertil. Derved kan man få oplysninger om en episodisk kriminalitet eller drikfældighed, som man ikke ville have hørt om, hvis ægteskabet ikke var blevet opløst. Det er i denne forbindelse ikke uden betydning, at alkoholmisbrug ikke sjældent benyttes som separationsgrund af hustruer, når ægteskabet af andre grunde er ødelagt. Det kan dog ikke udelukkes, at der er en kvalitativ forskel på de registrerede og de ikke-registrerede. Da de registrerede sandsynligvis ofte har været en medvirkende årsag til ægteskabets opløsning, vil de måske være grovere.

Tabel 11. *Opdragerkonstellationer. Art.*

Naturlig moder og fader	111	81 %
Naturlig moder alene	35	26 %
Naturlig moder og stedfader	19	14 %
Naturlig fader alene	11	8 %
Naturlig fader og stedmoder	6	4 %
Plejhjem eller adoption	11	8 %
Børnehjem og lignende	42	31 %
Andet (herunder slægtninge)	25	18 %

Fanger fra hjem, der er brudt, medens fangen var mellem 9 og 16 år, er hyppigt opdraget af de naturlige forældre og knyttet til moderen. Kriminaliteten er begyndt sent og har især vist sig som tyveri fra lettilgængelige steder. Deres forhold på opdragelseshjemmene har været gode (få rømminger, positiv vurdering).

Prognosen er god, idet de recidiverer langsomt og især er i gruppe D.

Opdragerkonstellationsarterne fremgår af tabel 11.

Man får dog et bedre indtryk af fangerens kår under opvæksten, når man betragter *antallet af opdragerkonstellationer*. Knap halvdelen har indtil det fyldte 15 år kun haft én opdragerkonstellation, medens $\frac{1}{4}$ har haft tre eller flere.

De af de naturlige forældre opdragede er fraflyttet hjemmet sent og har været temmelig gamle ved kriminalitetens begyndelse. De er hyppigt i gruppe D.

Fanger, der er opdraget af faderen og stedmoder, er hyppigt fra hjem med høj status. De har ofte skullet fra skolen. De recidiverer fortrinsvis til gruppe B.

Børnehjemsbørnene er fra familier med lav status, er blevet forsømmeligt opdraget, er tidligt blevet asociale (tidlig kriminalitet, skulkeri) og har været på mange opdragelseshjem. Fortrinsvis recidivgruppe C.

Formentlig er opdragernes art og antal af underordnet betydning for personlighedsudviklingen sammenlignet med klimaet i hjemmet og *opdragelsesformen*. $\frac{1}{3}$ af fangerne må anses for forsømmeligt opdraget og $\frac{1}{3}$ har fået en skiftende opdragelse. $\frac{1}{4}$ er særlig knyttet til moderen. Jfr. nærmere tabel 12.

Tabel 12. *Opdragelsen.*

Streng, ukærlig opdragelse	16	12 %
Forsømmelig opdragelse	46	34 %
Overbeskyttende opdragelse	19	14 %
Skiftende opdragelse	51	37 %
Særlig knyttet til faderen	6	4 %
Særlig knyttet til moderen	35	26 %
Ingen klassifikation	32	23 %

De forsømmeligt opdragede kommer fra dårlige hjem (drikfældig fader, enlig moder, flere opdragerkonstellationer, negative hjem), er hyppigt under børneværnet og har været på flere opdragelseshjem. De recidiverer hyppigt og især til gruppe C.

Fanger, der særligt er knyttet til moderen, er fortrinsvis københavnerne, er født uden for ægteskab og har mange opdragerkonstellationer. De har negative skoleudtalelser. De recidiverer sjældent til fængsel.

Det er derefter undersøgt om *forældrene* i en eller anden henseende må anses for *belastede*. Det er formentlig ret tilfældigt om noget sådant oplyses, og akternes kilder virker ofte lidet troværdige. Da det her er forældrenes påvirkning af barnet, der har interesse, er den omtalte fader eller moder kun den naturlige,

hvis denne har opdraget probanden før dennes fyldte 16. år. Hvis dette ikke er tilfældet, vedrører det her registrerede den person, der er trådt i stedet. Hvis flere har gjort dette, er der lagt vægt på tiden og tidspunktet. $\frac{1}{3}$ har belastede fædre og $\frac{1}{6}$ har belastede mødre, medens $\frac{3}{5}$ efter det oplyste hverken har belastede fædre eller mødre. For fædrenes vedkommende er sindssyge og åndssvage samlet under betegnelsen psykisk afvigende. Den tilsvarende gruppe omfatter for mødrenes vedkommende også drikfældige.

Tabel 13. *Forældrenes belastning.*

<i>Faderen:</i>		
Straffet	30	22 %
Psykisk afvigende	4	3 %
Drikfældig	27	20 %
Ubelastet	90	66 %
<i>Moderen:</i>		
Straffet	11	8 %
Psykisk afvigende	9	7 %
Prostitueret	9	7 %
Ubelastet	113	82 %
<i>Faderen og moderen:</i>		
Ubelastet	81	59 %

De forskellige faktorer, der vedrører hjemmet og opdragelsen, er indbyrdes stærkt korrelerede, men synes kun at have ringe sammenhæng med andre faktorer.

Familiens sociale *status* under fangens opvækst er registreret på grundlag af *Kaare Svalastogas* inddeling¹¹⁾. De lavere klasser dominerer.

Tabel 14. *Familiens sociale status.*

Lavere arbejderklasse	38	28 %
Mellemste arbejderklasse	61	45 %
Højere arbejderklasse	29	21 %
I øvrigt	9	7 %
I alt	137	101 %

Lav status er forbundet med belastede forældre (straffede og drikfældige fædre, straffede og prostituerede mødre) og desuden med negativt milieu og dårlige hjem (enlig moder, negativt, over-

¹¹⁾ Jfr. *Kaare Svalastoga og Preben Wolf*: „Social rang og mobilitet“, 1961.

befolket og brudt hjem, forsømmelig opdragelse). Disse fanger har været på flere opdrageshjem og er relativt hyppigt dårligt begavede. De genindsættes ofte. Probander fra højere arbejderklasse er hyppigt i recidivgruppe D.

De ovennævnte faktorer vedrører alle opvæksten. Det er imidlertid muligt, at det er forholdene på løsladelsestidspunktet, der primært har betydning for recidivet. Jeg har derfor søgt at skønne over *hjemmets værdi for resocialiseringen* af fangen. Skønnet er i det væsentlige baseret på ungdomsfængslets rapporter over besøg i hjemmet, men også mentalundersøgelser m. m. er taget i betragtning.

Der synes at være en tendens til, at de mentalundersøgende læger bedømmer hjemmet hårdere end den besøgende ungdomsfængselsfunktionær (i reglen lederen af ungdomsfængslernes modtagelsesafdeling). Om årsagerne her til kan man kun gisne. Måske er der kun tale om en anden terminologi. Mentalundersøgelserne er ikke sjældent farvet af et ordvalg, der for en ikke-psykiater kan synes temmelig hårdt. Denne sprogbrug kan måske accentuere hjemmets negative sider. Muligvis har den i ungdomsfængslet ansatte et bedre kendskab til økonomisk dårlige hjem; han ved hvordan selv et godt arbejdsmands- eller husmandshjem kan se ud, når der kommer uanmeldt besøg. Endelig kan det tænkes, at psykiateren søger at finde årsagerne til kriminaliteten, hvorfor han vil koncentrere sig om de negative sider, medens ungdomsfængslet prøver at finde ud af, hvordan hjemmet vil kunne støtte fangen under prøveløsladelsen¹²). I forbindelse hermed står det, at psykiateren koncentrerer sig om barndomshjemmet, medens ungdomsfængslet i første række interesserer sig for hjemmets nuværende kvalitet; de fleste hjem virker formentlig bedre, når børnene er vokset op og de økonomiske forhold derfor er blevet forbedret.

Godt halvdelen af hjemmene blev anset for negative, medens kun 17 % betragtedes som positive. Dette kan ikke undre; hjemmene har jo allerede tidligere vist sig magtesløse over for probandernes kriminalitet.

Der er en svag, men formentlig klar tendens til, at fanger fra negative hjem hyppigere end fanger fra positive hjem genindsættes og dømmes til fængsel, forvaring og lignende.

SKOLEFORHOLD

Hovedparten har fået en undervisning, der svarer til den 7-årige folkeskoles. Kun 7 (5 %) har fået mere end 7 års under-

¹²) *Bengt Börjeson* betoner, i forbindelse med en lignende problemstilling, betydningen af de bagved liggende hypoteser, „Om påføljers verkningsar“, Stockholm 1966, s. 88 f.

visning. 19 (14 %) har gået i hjælpeskole. 48 (35 %) har skiftet skole mere end én gang.

Halvdelen (67) er registreret som skulkere. Disse fanger har også på en række andre punkter negative forhold (fjernet fra hjemmet af børneværnet, rømningskriminalitet). De er hyppigt i recidivgruppe B.

22 (16 %) har siddet over. Det er de dårligt begavede og probanderne fra negative miljøer. Fortrinsvis gruppe B.

De indhentede skoleudtalelser giver en samlet vurdering af skoleforholdene. Halvdelen har fået negative bedømmelser.

Tabel 15. *Børneskolens vurdering.*

Positiv	22	16 %
Negativ	70	51 %
Neutral	34	25 %
Ingen	11	8 %
I alt	137	100 %

De negativt bedømte er ofte begyndt på kriminalitet tidligt og har en stor IF. Recidivgruppe B dominerer.

ALKOHOL, INTELLIGENS M. M.

I 43 tilfælde (31 %) er det oplyst, at fangens alkoholforbrug er af en sådan størrelse, at det må karakteriseres som misbrug, eller at det må antages, at hans økonomi er blevet væsentlig belastet heraf. Den foretagne vurdering kan formentlig karakteriseres som streng, hvorfor gruppen er relativt stor. Det er bemærkelsesværdigt, at denne gruppe ikke falder hyppigere tilbage end andre fanger.

25 % af fangerne er af den mentalundersøgende læge anset for under normalt begavet. Hvor der ikke foreligger en klinisk vurdering er IK 90 benyttet som sondringsgrundlag. Også i denne gruppe finder man den sædvanlige fordeling af tilbagefald.

47 af probanderne (34 %) er i mentalundersøgelsen karakteriseret som psykopatiske, grænsepsykopatiske, karakterinsufficiente, henhørende under straffelovens § 17 eller lignende. Ved læsningen af erklæringerne får man indtryk af, at en ikke ringe del af lægerne har været tilbageholdende med anvendelsen af disse diagnoser. Under gennemgangen af Rigsregistraturen blev også senere mentalundersøgelser gennemset. De er ikke anvendt, men det konstateredes, at adskillige af de andre fanger senere er blevet anset for karakterdefekte, karakterneurotikere eller lignende. De recidiverer hurtigt og især til genindsættelse og forvaring m. m.

ARBEJDSFORHOLD

Godt halvdelen har haft skiftende arbejdsart.

52 % har været 12 måneder eller derover på én arbejdsplads. De, der kun har været kort tid i en plads, er forsømmeligt opdraget, skulkere og børneværnets problembørn. De recidiverer hurtigt og hyppigt, især til grupperne B og C. I modsætning hertil har de, der har været lang tid i en plads, en god prognose, recidiv-grupperne A og D.

Tabel 16. Arbejdsgiverbedømmelse.

Positiv vurdering	31	23 %
Negativ vurdering	50	37 %
Neutral vurdering	19	14 %
Ingen vurdering	35	26 %
I alt i arbejde	135	100 %

Fanger, der har fået positive udtalelser fra arbejdsgiveren, har også positive vurderinger i skolen og på opdragelseshjemmet. De recidiverer hurtigt til genindsættelse.

76 (55 %) af fangerne har været arbejdsløse i en ikke ubetydelig del af den kriminelle periode.

AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Visse af faktorerne kan benyttes som grundlag for en kvalitativ vurdering. Man finder, at de negative hjem særlig karakteriseres af belastede forældre og forsømmelig opdragelse, at de negative skoleforhold særlig findes hos skulkerne, at negative forhold på opdragelseshjemmene er forbundet med rømningskriminalitet, stor interneringstæthed (både IL og IF), ophold på flere hjem og mange rømninger, og at de negative arbejdsforhold særlig viser sig ved skiftende arbejdsplads.

Det viser sig endvidere, at fanger, der er registreret med sådanne „negative“ faktormanifestationer, i særlig høj grad recidiverer til fængsel, forvaring og lignende.

Hvis man udelukkende anvender recidivet som kriterium, må man konkludere, at den behandling som ungdomsfængslet har givet disse fanger, er mindre effektiv end den, fanger med en anden baggrund får. Dermed er naturligvis intet sagt om, at de andetsteds kunne have fået en bedre behandling.

De fanger, der har haft negative forhold på opdragelseshjemmene, udgør også kernen i de andre negative grupper. De børn eller unge, som har voldt børne- og ungdomsforsorgen størst problemer, påvirkes altså, i forhold til de andre, mindre af ungdomsfængslets bestræbelser for resocialisering.

Vagn Greve.

Spørgsmålet kunne også stilles således: